

Chránené stromy

Vyhlasovanie - evidovanie - starostlivosť

Chránené stromy sú samostatnou kategóriou ochrany prírody a rovnako ako chránené druhy, chránené územia, územia európskeho významu či ochranné pásma patria medzi osobitne chránené časti prírody a krajiny vymedzené v zákone č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

Sú to stromy s osobitnou legislatívnou ochranou, rozptýlené v krajine na najrozmanitejších miestach, tam, kde im prírodné podmienky a starostlivosť ľudských generácií umožnili rásť a dožiť sa súčasnosti. Sú súčasťou poľnohospodárskej krajiny, lesných komplexov, ale aj ľudských sídiel, historických záhrad a parkov. Sú to buď jednotlivé exempláre, menej alebo viacpočetné skupiny, ale aj rozsiahle stromoradia, náhodne umiestnené alebo zámerne vysadené človekom.

Vyhlasovanie chránených stromov

Orgánom ochrany prírody oprávneným konať vo veciach ochrany chránených stromov je krajský úrad životného prostredia (KÚŽP). Podľa zákona o ochrane prírody môže za chránené vyhlásiť kultúrne, vedecky, ekologicky, krajinnotvorne a esteticky mimoriadne významné stromy alebo ich skupiny vrátane stromoradií. Robí tak vydaním všeobecne záväznej vyhlášky.

Podkladom pre vyhlásenie je projekt ochrany chráneného stromu, ako jedna z dokumentácií ochrany prírody a krajiny. Tento z vlastného alebo iného podnetu vyhotovuje organizácia ochrany prírody alebo fyzická osoba alebo právnická osoba zapísaná ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky (MŽP SR) v osobitnom zozname, ktorý každoročne uverejňuje vo svojom vestníku (ďalej len „spôsobilá osoba“).

Organizáciou ochrany prírody vo veciach ochrany drevín je Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky so sídlom v Banskej Bystrici (ŠOP SR) zriadená MŽP SR. Jej úlohy sú formulované v štatúte ŠOP SR z 26.

októbra 2005 č. 35/2005-1.9. Podľa článku 5 ods. 4 štatútu organizácia vypracúva podklady pre vyhlasovanie stromov a ich skupín za chránené, zabezpečuje označovanie chránených stromov a ich ochranného pásma a sleduje stav sústavy chránených stromov a zabezpečuje ich ošetrovanie.

V prípade, ak je vyhotovovateľom projektu ochrany spôsobilá osoba, KÚŽP si na jej schválenie vyžiada stanovisko územne príslušnej organizácie ochrany prírody. Podrobnosti ku všetkým druhom dokumentácie ochrany prírody a krajiny sú uvedené vo vyhláške č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.

Ak to vyžaduje záujem ochrany chráneného stromu, môže príslušný orgán ochrany prírody vyhlásiť jeho ochranné pásmo. Platí v ňom primerane tretí stupeň ochrany, ak nie sú určené prísnejšie podmienky ochrany. Ak ochranné pásmo nebolo vyhlásené týmto osobitným spôsobom je ním potom územie okolo chráneného stromu v plošnom priemete jeho koruny, ktorý je zväčšený o jeden a pol metra, najmenej však v okruhu 10 m od kmeňa stromu, a platí v ňom primerane druhý stupeň ochrany. V kompetencii KÚŽP je aj vydávanie súhlasu na spôsob ošetrovania (mimo programov záchrany a starostlivosti) a na výrub chránených stromov, ako aj zmena a rušenie chránených stromov.

Evidovanie chránených stromov

Vyhlásené chránené stromy sa evidujú v štátnom zozname osobitne chránených častí prírody, ktorý je úradnou evidenciou chránených území a chránených stromov a ich ochranných pásiem. Z poverenia MŽP SR štátny zoznam vedie Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši a vydáva z neho výpisy pre územné obvody kraja a okresu. Výpisy sú uložené na príslušnom orgáne ochrany prírody. Štátny zoznam a výpisy z neho sú verejne prístupné. Na jeho vedenie sa vzťahujú ustanovenia § 51 zákona o ochrane prírody a § 18 vykonávacej vyhlášky. V prípade zrušenia ochrany chráneného stromu sa zápis zo štátneho zoznamu vyškrtne.

K 31. 12. 2005 je na Slovensku evidovaných celkom 479 chránených stromov, z toho 331 vyhlásených jednotlivo a 148 ako skupiny a stromoradia. Predstavuje to 1 321 jedincov stromov zastúpených 70 taxónmi drevín stromovitého vzrastu, z toho 32 pôvodnými a 38 nepôvodnými.

Zoznam chránených stromov Slovenska a základné informácie o nich spolu s vyobrazením sú uverejnené na internetovej stránke ŠOP SR (www.sopsr.sk) v Katalógu chránených stromov.

Starostlivosť o chránené stromy

Vyhlásením, označením a zaevidovaním chránených stromov sa pre orgán, ako aj organizáciu ochrany prírody, záujem o ne nekončí. Sú to prevažne staré stromy so zníženou fyziologickou a biomechanickou vitalitou. Navyše na všetky stromy, bez ohľadu na ich vek, pôsobia stresové faktory životného prostredia, ktorých účinok je čoraz



CHS Duby v Dobrej Nive, jedinec s obvodom 530 cm

intenzívnejší. Je preto potrebné adekvátnym spôsobom sa o stromy starať, najmä ich ošetrovať a udržiavať.

Starostlivosť sa zabezpečuje predovšetkým realizovaním programov starostlivosti (spracovávajú sa pravidla na 10 rokov) a ak sú stromy kriticky ohrozené aj programov záchrany (spracovávajú sa pravidla na 5 rokov). Programy zo zákona obstaráva a schvaľuje KÚŽP a vyhotovuje organizácia ochrany prírody alebo spôsobilá osoba. Praktické ošetrovanie stromov a ich údržba sú zabezpečované odborne spôsobilými fyzickými alebo právnickými osobami – arboristami.

V sústave chránených stromov sú najpočetnejšie zastúpené druhy rodov lipa (*Tilia*), dub (*Quercus*), platan (*Platanus*), gaštan (*Castanea*) a pagaštan (*Aesculus*). Vzhľadom na súčasný stav sústavy je potrebné venovať zvýšenú pozornosť najmä pôvodným druhom, pretože tie sú z potenciálnych 66 stromovitých druhov zastúpené len počtom 32. Za týmto účelom ŠOP SR v roku 2006 pripravuje internetový výzvu určenú pre odbornú a laickú verejnosť na poskytovanie serióznych informácií o významných stromoch, ktoré by boli prínosom do sústavy chránených stromov Slovenska. Ďalším nevyhnutným krokom k získaniu perspektívneho potenciálu pre budovanie sústavy chránených stromov bude ich vyhľadávanie, či už aktívne (spočívajúce v systematickom a cieľnom alebo príležitostnom terénnom prieskume záujmových lokalít) alebo pasívne (zamerané na priame oslovenie konkrétnych vlastníkov lesných a poľnohospodárskych pozemkov a vytipovaných záujmových skupín o poskytnutie informácií o významných stromoch).

Dobudovanie sústavy chránených stromov o pôvodné druhy sa stalo prioritou, ktorú bude potrebné v budúcich rokoch popri starostlivosti uplatňovať na úseku ochrany chránených stromov.

Ing. Milan Kríštoľ
ŠOP SR Banská Bystrica

Foto: autor



CHS Lipa na cintorine (Rabčice)